

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

v/ Helse- og omsorgsminister Jan Christian Vestre

Vår ref:
25/00038-1

Saksbehandler:
Silje Steinardotter Hasle

Dato:
14. februar 2025

Barneombudet varslar om mangel på tilsyn i avlastningsinstitusjoner og barneboliger

Barneombudet har innhentet og gjennomgått statistikk på antall tilsyn gjennomført i avlastningsinstitusjoner og barneboliger i perioden 2017 til 30.11.2024. Tallene viser at det ble gjennomført 51 tilsyn, sett bort ifra landsomfattende tilsyn 2022-2023. Det innebærer at årlig tilsyn er gjennomført hos omtrent 1 prosent av boligene og at det kun er 10 prosent av boligene som har fått tilsyn gjennom hele denne perioden.

Dette er alvorlige funn. Barn som bor i disse institusjonene er ofte i en sårbar situasjon, der mange ikke selv kan gi uttrykk for livsforhold eller behov. Tilsyn er den sikkerhetsmekanismen vi har for å sikre at disse barna får trygg og god oppfølging, der grunnleggende behov for beskyttelse, omsorg og habilitering blir ivaretatt.

Barneombudet mener mangelen på systemer for nasjonal kontroll trolig ikke er i tråd med barnekonvensjonens artikkel 25. Dette er en alvorlig rettsikkerhetsutfordring for barna som oppholder seg på institusjonene. Vi viser til tidligere henvendelser og ber departementet følge opp saken snarest.

Nedenfor utdyper vi tallene nærmere.

Omtrent 90 prosent av boligene har ikke hatt tilsyn de siste 8 årene

Barneombudet ba i november 2024 om innsyn hos Helsetilsynet på antall gjennomførte tilsyn i barneboliger- og avlastningsinstitusjoner i perioden 2017 til 30.11.2024 og statistikk på antall avlastningsinstitusjoner og barneboliger. Sistnevnte innhentet i forbindelse med oppsummering av landsomfattende tilsyn med barne- og avlastningsboliger 2022-2023.¹

For å få et inntrykk av den ordinære tilsynvirksomheten har vi sett bort i fra tilsyn gjennomført i forbindelse med Landsomfattende tilsyn 2022-2023. Tilsyn med tvang og makt ovenfor enkeltpersoner er heller ikke omfattet.²

¹ Helsetilsynet (2024) Det viktigaste er at barna er trygge og har det bra. Oppsummering av landsomfattende tilsyn med barne- og avlastingsbustader 2022-2023 Rapport 7/2024

² Helse- og omsorgstjenesteloven §9-5/12-3.

Ut fra dette viser tallene:

- Totalt 51 tilsyn i perioden 2017 - 2024, hvorav 37 tilsynssaker og 14 planlagte tilsyn
- Det gjennomføres tilsyn i omtrent 1 prosent av boligene årlig
- i en periode på 8 år har det vært gjennomført tilsyn i 10% av boligene

På grunn av svakheter i statistikken er tallene ikke nøyaktige. Prosentandelen tilsyn er basert på statistikk over antall boliger innhentet fra Helsetilsynets rapport fra landsomfattende tilsyn, som er basert på en ufullstendig rapportering fra 302 kommuner for året 2022. Vi har likevel lagt dette tallet til grunn, men det er grunn til å anta at det er langt flere boliger og at den reelle tilsynshyppigheten derfor er lavere.

Den andre usikkerheten er knyttet til antall tilsyn. Barne- og avlastningsboliger viser seg å ikke være en egen kategori i registrerings- og styringssystemet for statsforvalterne og Statens helsetilsyn (NESTOR). Dataene vi fikk ut er basert på kategorien «Sykehjem eller annen institusjon» i kombinasjon med alder til pasient/bruker 0- 18 år. Helsetilsynet oppgir at virksomhetsnavnene som kom opp gjør det rimelig å anta at denne filtreringen treffer barne- og avlastningsboligene bra, men at «falske treff» ikke kan utelukkes.

Uavhengig av dette er det vår vurdering at tilsynshyppigheten er lang fra tilstrekkelig for å fange opp svikt i tilbudet.

Barns rett til periodisk vurdering – barnekonvensjonen artikkel 25

Barneombudet mener at situasjonen ikke er i tråd med barnekonvensjonen artikkel 25. Bestemmelsen gir barn som er plassert av myndigheter for å få omsorg og behandling rett til periodisk vurdering av behandlingen og andre forhold som har betydning for plasseringen. FNs retningslinjer for alternativ omsorg spesifiserer at ethvert barn som får midlertidig omsorg, har rett til regelmessig og grundig vurdering, minimum hver tredje måned, av hvor egnet omsorgen og behandlingen barnet mottar er³.

Barneombudet viser i denne sammenhengen til Norges Institusjon for menneskerettigheter (NiM) sin rettslige vurdering av artikkel 25 opp mot tilbudet på mottak for enslige mindreårige asylsøkere.⁴ I likhet med avlastningsinstitusjonene og barneboligene hadde det store flertallet av mottakene for enslige mindreårige asylsøkere ikke hatt tilsyn av statsforvalteren. NiM viste til at det var gjennomført 5 tilsyn på de rundt 60 mottakene siden ordningen ble opprettet og konkluderer med at det er nødvendig med flere og hyppigere tilsyn, for å ivareta pliktene som følger av artikkel 25. NiM påpeker at det til sammenlikning gjelder et minimumskrav om tilsyn to ganger i året ved barnevernsinstitusjoner.

Barneombudet støtter NiM sin vurdering av tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere, og vil påpeke at tilsynshyppigheten ser ut til å være enda lavere i avlastningsinstitusjoner og barneboliger.

³ Resolution adopted by the General Assembly, 64/142. Guidelines for the Alternative Care of Children. Retningslinjene legger til grunn en vid forståelse av institusjonsbegrepet og alle kort- og langsiktige bo- og omsorgstilbud, herunder Institusjon, der barn tas ut av sitt familiemiljø

⁴ Norges Institusjon for menneskerettigheter, Skriftlig innspill til Justis- og beredskapsdepartementet. Periodiske vurderinger av behandlingen og plasseringen av enslige mindreårige asylsøkere på mottak, referanse 2024/148

Behov for en gjennomgang av regelverket og tilsynsordningen

Staten har det overordnede ansvaret for å sikre at barns rettigheter blir respektert på alle forvaltningsnivåer. Barneombudet viser til tidligere henvendelser i saken og understreker på nytt at det er behov for tiltak både på kort og lang sikt.⁵

Barneombudet anbefaler at departementet:

- gjennomgår og styrker tilsynsordningen, for eksempel ved å innføre krav til et minimum antall årlige statlige tilsyn og sikre tilstrekkelig ressurser til Statsforvalternes tilsynsvirksomhet.
- gjennomgår regelverket for institusjonene og styrker barns rettsikkerhet. For eksempel gjennom krav om enkeltvedtak til barnet og kvalitetskrav til institusjonene.
- styrker arbeidet for forsvarlige helse- og omsorgstjenester for barn i barneboliger og avlastningsinstitusjon

Vi imøteser en tilbakemelding på hvordan henvendelsen blir fulgt opp.

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
barneombud

Silje Steinardotter Hasle
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

⁵ Se også Barneombudets supplerende rapport til FNs barnekomité, Barns rettigheter i Norge 2024